

– олий таълим соҳасида масъулиятли бизнес ва барқарорликни амалга оширишга доир йўналишларни жорий этиш;

– бизнесга йўл кўрсатиш, унга барча манфаатдор томонлар, яъни давлат ва ҳукуматдан бошлаб, қонун чиқарувчилар, юристлар, ижтимоий фаолларгача ҳаммани жалб қилиш ва масъулиятни ошириш зарурлигини ўргатиш мақсадида маслаҳат хизматларини ташкил қилиш;

– номолиявий ҳисоботларни чоп этишни рағбатлантириш ва бу борада йўл-йўриқлар ишлаб чиқиш.

Мавжуд иқтисодий аҳвол, анъанавий урф-одатларимиз ва диний эътиқодларимизни ҳи-

собга олган ҳолда шаффофлик тамойиллари, ижтимоий ва манфаатдор томонлар олдидаги масъулиятга тегишли ТИМ стратегияларини ишлаб чиқиш Ўзбекистондаги тадбиркорликнинг умумий самарадорлигини оширади, тадбиркорликнинг муваффақиятли истиқболи ва барқарорлигини таъминлайди. Бу, ўз навбатида, маҳсулотларимизнинг дунё бозорида рақобатдошлигини оширишга, хорижий инвесторларни юртимизга жалб қилишга, экологик аҳволни яхшилашга, ижтимоий муаммоларни ҳал этишга ҳамда умуман, иқтисодиётнинг барқарор ривожланишига қулай шарт-шароит яратади.

### Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ш.М. Мирзиёевнинг 2022 йил 20 декабрдаги Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига мурожаатномаси. “Халқ сўзи” газетаси. 2023 йил. 1 сон. <https://president.uz/uz/lists/view/5774>
2. <https://kun.uz/uz/84666020>
3. Шарипова М. Масъулиятли тадбиркорликни ривожлантиришнинг афзалликлари. <https://kun.uz/84666020?q=%2Fuz%2F84666020>
4. <https://www.unilever.com/our-company/strategy/>
5. <https://kun.uz/uz/84666020>
6. <https://www.toms.com/> расмий веб-саҳифаси.
7. <https://invest.gov.uz/ru/investor/kompaniya-nestle-s-a/>
8. Charlz Leadbeater. Ижтимоий тадбиркорнинг кўтариллиши. Намойишлар, 1996.
9. Dees J.G., Nash M., Anderson B., Kalafatas J., Tolman R., Kuran W. & Bloom P. “Ижтимоий тадбиркорлик соҳасини ривожлантириш”. Дюк университети ижтимоий тадбиркорликни ривожлантириш марказидан репортаж. 2018.
10. Elkington Jon. Ақлсиз одамларнинг кучи. Boston: Garvard Business Press. Pp.11-13. ISBN 978-1-4221-0406-4. 2018.
11. Bornshteyn David. Дунёни қандай ўзгартириш мумкин? Нуу-Йорк: Оксфорд университети матбуоти. Pp.124-126. ISBN 978-0-19-533476-0. 2017.
12. Pamela Hartigan. The Power of Unreasonable People: How Entrepreneurs Creates Markets to Change the World, Harvard Business Press, 2008.
13. Холов А.Х. Ўзбекистон ёшларида тадбиркорлик ижтимоий масъулиятини ошириш. Ўқув қўлланма. / Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Фан ва технологияларни ривожлантиришни мувофиқлаштириш қўмитаси. – Т.: Академиа. 2014 йил. 282 б.
14. Давлетов Ж.Б. «Ҳар бир оила – тадбиркор» концепцияси ва ундаги инновацион ғоялар (ижтимоий-фалсафий таҳлил). // Academic research in educational sciences. 2021. № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ar-bir-oila-tadbirkor-konsepsiyasi-va-undagi-innovatsion-oyalar-izhtimoiy-falsafiy-ta-lil> (дата обращения: 08.04.2023).
15. Муаллиф томонидан қайта ишланди.
16. <https://qomus.info/encyclopedia/cat-a/aristotel-uz/>



## ТАДБИРКОРЛИКНИНГ ЖАМИЯТДА ТУТГАН ЎРНИ ВА УНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Жўраева Шахло Учқун қизи -

Тошкент давлат иқтисодиёт университети докторанти

[doi.org/10.55439/ECED/vol24\\_iss3/a76](https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss3/a76)

**Аннотация.** Рақамли иқтисодиёт ва жаҳон иқтисодий тизими жараёнлари жадаллашган шароитда тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш ва унинг ривожланиш истиқболлари бўйича муаммоларни илмий тадқиқ этиш жараёни кучайган. Шу боисдан тадбиркорлик фаолиятининг ривожланиш истиқболларини таъминлаш узлуксиз жараён бўлиб, ҳаётий аҳамият касб этади. Ушбу мақола Ўзбекистон Республикаси аҳолисининг тадбиркорлик салоҳиятини ривожлантиришга қаратилган бўлиб, унда назарий ва эмпирик таҳлилдан фойдаланган ҳолда тадбиркорлик салоҳияти ҳолати ўрганилган ва илмий асосланган ҳолда баҳоланган. Шунингдек, мақолада тадбиркорликни ривожлантириш ҳамда ташкилий-иқтисодий механизмларини такомиллаштириш ва самарадорлигини ошириш йўналишлари кўрсатиб ўтилган. Худуд аҳолисининг тадбиркорлик салоҳиятига муносабати аниқланган, тадбиркорликка жалб этиш ва ўз тадбиркорлигини очишга тайёргарлик даражаси баҳоланган. Аҳолининг тадбиркорлик фаоллигини ошириш учун зарур бўлган шарт-шароитлар аниқланган.

**Калит сўзлар:** тадбиркорлик, тадбиркорлик фаоллиги, кичик тадбиркорлик субъектлари, тадбиркорлик фаолияти, тадбиркорликни ривожлантириш истиқболлари.

## РОЛЬ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ОБЩЕСТВЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ

*Жураева Шахло Учкун кизи -  
Докторант Ташкентский государственный  
экономический университет*

**Аннотация.** В условиях ускоренных процессов цифровой экономики и мировой экономической системы активизировался процесс научных исследований развития предпринимательства и перспектив его развития. Поэтому обеспечение перспектив развития предпринимательства является непрерывным процессом и имеет жизненно важное значение. Настоящая статья направлена на развитие предпринимательского потенциала населения Республики Узбекистан, в которой изучается и научно оценивается состояние предпринимательского потенциала используя теоретический и эмпирический анализ. Также в статье показаны направления развития предпринимательства, совершенствования организационно-экономических механизмов и повышения их эффективности. Определено отношение населения области к предпринимательскому потенциалу, оценен уровень вовлеченности в предпринимательство и подготовленность к открытию собственного дела. Определены необходимые условия для повышения предпринимательской активности населения.

**Ключевые слова:** предпринимательство, предпринимательская деятельность, субъекты малого предпринимательства, предпринимательская деятельность, перспективы развития предпринимательства.

## THE ROLE OF ENTREPRENEURSHIP IN SOCIETY AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT

*Juraeva Shakhlo Uchkun kizi -  
Tashkent State University of Economics  
foundation doctoral student*

**Abstract.** In the conditions of accelerated processes of the digital economy and the world economic system, the process of scientific research on the development of entrepreneurship and its development prospects has intensified. Therefore, ensuring the prospects for the development of entrepreneurship is a continuous process and is of vital importance. This article is aimed at developing the entrepreneurial potential of the population of the Republic of Uzbekistan, in which the state of entrepreneurial potential is studied and scientifically evaluated using theoretical and empirical analysis. Also, the article shows directions for the development of entrepreneurship, improvement of organizational and economic mechanisms and increasing their efficiency. The attitude of the population of the region to the entrepreneurial potential was determined, the level of involvement in entrepreneurship and preparation for opening one's own business was evaluated. The necessary conditions for increasing the entrepreneurial activity of the population have been determined.

**Keywords:** entrepreneurship, entrepreneurial activity, small business entities, entrepreneurial activity, prospects of entrepreneurship development.

**Кириш.** Бугунги инновацион ва рақамли иқтисодиёт, шунингдек, янгиланаётган жамиятда тадбиркорлик фаолиятининг ривожланиши бозор иқтисодиёти шаклланиши ва тараққий этишига, шунингдек, рақобатбардош иқтисодиётнинг самарадорлик даражаси ва бозор ислохотларининг муваффақиятлилик даражасига таъсир этувчи энг муҳим омиллардан бири ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги фармонининг туб моҳияти ҳам мамлакат ижтимоий- иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш ва иқтисодиётни эркинлаштириш, тадбиркорликни янада ривожлантиришни назарда тутди [1]. Тараққиёт стратегиясида кўзда тутилган энг муҳим вазифалардан бири макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш, давлат бюджети тақчиллигини қисқартириш, sanoatнинг етакчи тармоқлари ва иқтисодиётни янада либераллаштириш, иқтисодиётда давлат иштирокини қисқартириш, хусусий секторга кенг йўл очиш ва унинг устувор мавқеини янада кучайтириш, иқтисодий муносабатларда

эркин бозор тамойилларини жорий этишни кенгайтириш, тадбиркорлик фаолиятини ташкил қилиш ва доимий даромад манбаларини шакллантириш учун шароитлар яратиш ва таркибий ислохотларни давом эттиришдан иборат.

Бугунги кунда коронавирус пандемияси келтириб чиқарган глобал иқтисодий инқироз шароитида мамлакатимизда тадбиркорлик субъектларини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш масалаларига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Халқ хўжалигининг барча тармоқлари қатори тадбиркорлик соҳасида вужудга келган мураккаб вазиятни юшатиш мақсадида ҳукуматимиз томонидан бир қатор меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинмоқда.

Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Коронавирус пандемияси даврида аҳоли, иқтисодиёт тармоқлари ва тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги 2020 йил 3 апрелдаги ПФ-5978-сонли [2], «Коронавирус пандемиясининг салбий таъсирини камайтириш учун аҳоли, тадбиркорлик субъектлари, умумий овқатланиш, савдо ва хизматлар соҳаси-

ни қўллаб-қувватлашнинг қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида»ги 2020 йил 20 июлдаги ПФ-6029-сонли фармонларини[3] бунга мисол қилиш мумкин.

Мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёев Олий Мажлисга Мурожаатномасида «Жойлардаги ижтимоий муаммоларни ҳал этишга оид тадбиркорлик ташаббусларини, айниқса, ёшлар ва аёллар тадбиркорлигини қўллаб-қувватлашга устувор аҳамият бериш зарур. Шу мақсадда аҳоли ва тадбиркорларга, микромолия хизматлари ва молиявий ресурсларга, давлат харидларига кенг йўл очиб берилади. Бундай чоралар орқали одамларимизда тадбиркор бўлишга иштиёқ ва ишонч ортади, улар кўпроқ даромад олишга интиладиган бўлади» деган фикрларининг ўзиёқ ҳукуратимиз томонидан тадбиркорликка бўлган эътиборнинг қай даражада юқорилигидан далолат беради. Тадбиркорликни янада ривожлантириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 13 октябрда «Аҳолини тадбиркорликка жалб қилиш тизимини такомиллаштириш ва тадбиркорликни ривожлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-4862-сонли қарори тасдиқланиши юқорида Президентимиз томонидан қайд этиб ўтилган фикрларнинг ҳаётдаги исботи сифатида қараш мумкин [4].

**Мавзуга оид адабиётлар таҳлили.** Тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш истиқболларини ўрганар эканмиз, авваламбор, тадбиркорлик тушунчасининг моҳиятини англаб етмоғимиз лозим. Тадбиркорлик тушунчасини ҳозирги маъносида биринчи бўлиб XVII аср охири ва XVIII аср бошларида инглиз иқтисодчиси Ричард Кантилон[5] қўллаган эди. Унинг фикрича, тадбиркор таваккалчилик шароитида фаолият кўрсатувчи кишидир. Шу боисдан у ер ва меҳнат омилини иқтисодий фаровонликни белгилаб берувчи бойлик манбаи деб билган.

Кейинчалик XVIII асрнинг охири ва XIX асрнинг бошида машҳур француз иқтисодчиси Ж.Б.Сей «Сиёсий иқтисод рисоласи» китобида тадбиркорлик фаолиятини ишлаб чиқаришнинг уч мумтоз омилини: ер, капитал, меҳнатнинг яхлитлиги деб таърифлаган эди [6]. У Англия саноатининг муваффақиятини «инглиз тадбиркорлари истеъдоди» таъминлаганлигини таъкидлаган эди. Ж.Б.Сейнинг асосий тезисида маҳсулот ишлаб чиқаришда тадбиркорлар асосий фаолият кўрсатади, дейилади. Ж.Б.Сейнинг фикрича, тадбиркор олган даромад унинг меҳнати, ишлаб чиқаришни ташкил этганлиги, маҳсулотни ўз вақтида сотганлиги учун берилган мукофотдир. Тадбиркор таваккал қилиб, бирор-бир маҳсулотни ишлаб чиқаришни ўз бўйнига олади. Қайд этиш лозимки, иқтисодиёт фанининг асосчилари тадбиркорлик шаклига кам эътибор

берганлар. Тадбиркорлик фаолияти уларнинг илмий тадқиқот ишларининг таҳлил объекти бўлмаган.

Инглиз иқтисодчи олимлари А.Смит ва Д.Рикардо иқтисодиётни ўз-ўзини мувофиқлаштирувчи механизм деб қабул қилганлар. Ушбу механизмда ижодий тадбиркорликка ўрин йўқ эди. «Халқлар бойликларининг моҳияти ва сабабларини тадқиқ этиш» китобида А.Смит тадбиркор таърифига алоҳида эътибор берган эди [7]. А.Смит фикрича, тадбиркор – капитал эгаси. У муайян тижорат ғоясини амалга ошириб, даромад олиш учун таваккалчилик билан иш бошлайди, чунки капитални бирор-бир ишга сарфлаш доимо таваккалчилик билан боғлиқдир. Тадбиркорликдан олинган даромад, А.Смит фикрича, шахсий таваккалчилик учун олинган мукофот. Тадбиркор ишлаб чиқаришни ўзи режалаштиради, ташкил этади, ишлаб чиқариш фаолияти натижаларига эгалик қилади. Бу ишлар, ўз навбатида, бозор тизими билан боғлиқ. Шу боис А.Смит бизни бозор тизимининг марказий механизми – рақобат механизми билан таништиради. Ўз манфаатини кўзлаб юрган ҳар бир киши бозорда шу мақсад билан юрган кишиларга дуч келади. Натижада бозордаги ҳар бир ҳаракат қилувчи субъект рақобатчи таклиф қилган нархларга рози бўлади. Бундай рақобатда ўхшаш товарларга меъёрдан ортиқ нарх қўйган ишлаб чиқарувчи харидорни йўқотиши ҳеч гап эмас.

XIX-XX асрлар чегараларида тадбиркорлик институтининг аҳамияти ва ролини кўпчилик англай бошлади. Машҳур америкалик иқтисодчи Й. Шумпетер ўзининг «Иқтисодий ривожланиш назарияси»[8] китобида, тадбиркорни новатор (янгилик бунёд қилувчи одам) деб таърифлаган. Олим тадбиркорлик фаолиятини капиталистик иқтисодиётнинг ривожланишида, иқтисодий ўсишни таъминлашда катта роль ўйнайдиган янгиликларни жорий этишдан иборат, деб билади. Функцияси янги комбинацияларни жорий этишдан иборат бўлган хўжалик субъектларини тадбиркор деб атаймиз. Унинг фикрича, тадбиркорлик фаолият бўлмасдан, балки янги иқтисодий имкониятларни излаб топиш, хатти-ҳаракатларни таъминлашдир. Олим тадбиркорликни фаолият эмас, деб талқин этади.

Америкалик олим Р.Хизрич:[9] «Тадбиркорлик – ўз қийматига эга бўлган қандайдир янги нарсани яратиш жараёни, тадбиркор эса бунинг учун барча зарур вақти ва кунини сарфлайдиган, барча молиявий, психологик ва ижтимоий хавф-хатарни ўзига олиб, эвазига мукофот сифатида пул ва эришилган ютуғидан қаноатланувчи шахс», – деб таъкидлайди.

XVIII асрдаёқ вужудга келган биринчи босқич тадбиркорлик хавф-хатарини ўзига олиш,

бошқача қилиб айтганда, таваккалчилик билан боғлиқ. Тадбиркорликнинг иккинчи босқичи эса инновация жараёни билан боғлиқдир. Тадбиркорликнинг новаторлик характери қуйидагиларда акс эттирилади: бозор учун янги товар ишлаб чиқариш, ишлаб чиқариш жараёнига янги технологияларни татбиқ этиш, янги сотиш бозорларини ўзлаштириш, хомашёнинг янги турлари ва манбаларини топиш.

Тадабиркорлик вужудга келишининг учинчи босқичи – тадабиркорликнинг алоҳида шахсий сифатлари, иқтисодий ва ижтимоий вазиятнинг ўзгаришида тўғри йўл топа билиш қобилияти, бошқарув қобилиятларининг тўла намоён бўлиши билан таърифланади. Тадбиркорлик назариясининг ривожланишидаги ҳозирги босқични тўртинчи босқичга киритиш мумкин. Унинг пайдо бўлишини тадабиркор ҳаракатини таҳлил қилишдаги бошқарув аспектига кўчирилиши билан боғлайдилар.

Шунингдек, юртимиз иқтисодчи олимлари томонидан ҳам тадабиркорлик тушунчаси ҳақида фикрлар билдирилган. Масалан, таниқли иқтисодчи С.С.Ғуломовнинг “Тадабиркорлик ва кичик бизнес” номли ўқув қўлланмасида тадабиркорлик, унга ички ва ташқи омилларнинг таъсири ва уларнинг ўзгарувчанлиги тўғрисида қисқа фикр берилган [10], Б.Ю.Ходиев, М.С.Қосимова, А.Н.Самадов каби иқтисодчилар “тадабиркорлик фаолиятини самарали олиб бориш учун маълум бир ишчи муҳити бўлиши керак” деб қайд этадилар [11].

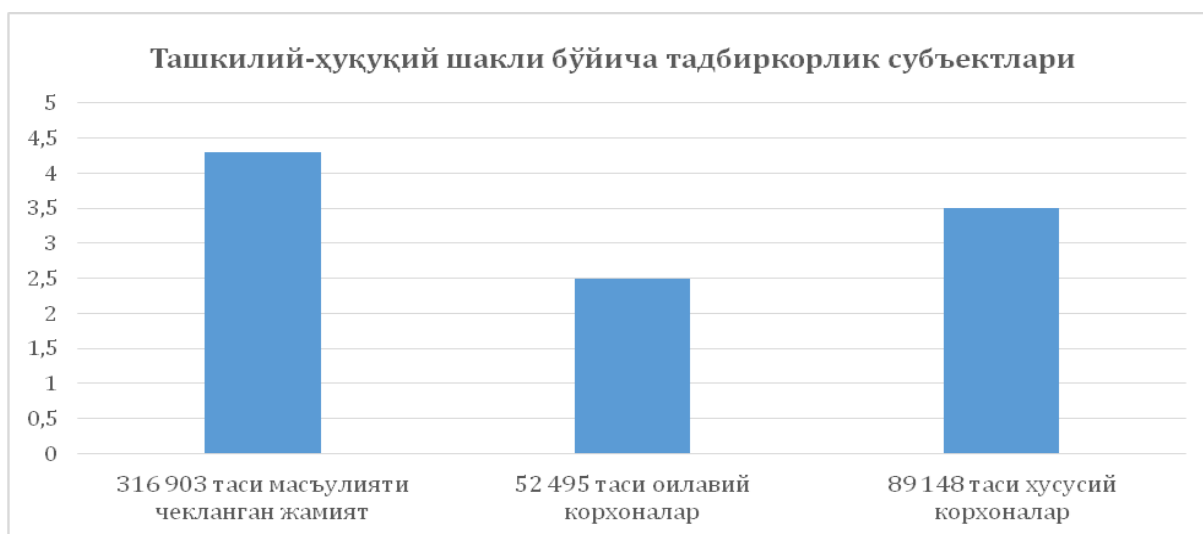
**Тадақиқот методологияси.** Бугунги кунда тадабиркорлик фаолиятига бағишланган илмий тадақиқотлар кўп бўлса-да, уни жамиятга янада кенгроқ татбиқ этиш ва бу орқали инсонлар турмуш тарзини яхшилаш муҳим ҳисобланади. Шунинг учун жамият ижтимоий-иқтисодий ривожланишини таъминлашда аҳолининг тадабир-

корлик салоҳиятини аниқлаш ва уларни тадабиркорлик фаолияти билан шуғулланишга жалб этиш масалалари долзарб ҳисобланади.

Илмий мақолани ёритишда тадабиркорликни ривожлантириш истиқболларига йўналтирилган Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари, иқтисодий, ижтимоий, сиёсий соҳалардаги таниқли олимларнинг илмий асарлари, уларнинг мазмун-моҳияти ўрганилиб, мазкур секторни ривожлантиришни ифодаловчи мавжуд кўрсаткичлар статистик таҳлил қилинди. Шу билан бирга, тадақиқот жараёнида мавзуга оид статистик маълумотлар ва назарияларни ўрганишда мантиқий фикрлаш, илмий мушоҳада, тизимли ёндашув, статистик ҳамда қиёсий таҳлил каби усуллар қўлланилган. Мавзунини ёритишда илмий-техникавий ахборот манбаларидан, яъни дарсликлар, ўқув қўлланмалари, хорижий адабиётлар, даврий матбуот, илмий-амалий анжуман тўпламлари ва интернет маълумотларидан фойдаланилди.

**Таҳлил ва натижалар.** Мамлакатимизда тадабиркорликни жадал ривожлантириш учун қулай шарт-шароит яратиш, хусусий мулк муҳофазаси ва кафолатларининг ҳуқуқий механизмларини янада мустаҳкамлаш, инвестиция муҳити ва ишбилармонлик ҳолатини яхшилашга қаратилган чора-тадабирлар изчил равишда амалга оширилмоқда.

Бугунги кунда тадабиркорлик субъектларига бир қатор қулайликлар яратилмоқда ва бунинг натижасида улар сони кун сайин ошиб бормоқда. Хусусан, 2022 йилнинг 2 чорак оралиғига келиб мамлакатда тадабиркорлик субъектлари сони 517,5 мингтани ташкил этди ва ҳозирда уларнинг 484 935 таси фаолият кўрсатмоқда (1-расм).



1-расм. Ўзбекистонда тадабиркорлик субъектлари сони

Манба: муаллиф томонидан турли манбалар (<http://www.xabardor.uz>) асосида тузилган.



**2-расм. Ўзбекистонда тадбиркорлик субъектлари сони**

*Манба:* муаллиф томонидан турли манбалар (<http://www.xabardor.uz>) асосида тузилган.

Шунингдек, иқтисодий фаолият турлари бўйича ҳам таҳлил қилишимиз мумкин. Юқоридаги рақамларни таҳлил қиладиган бўлсак, Ўзбекистонда тадбиркорлик субъектлари сони ўтган йилларга нисбатан сезиларли даражада ўсганлигини кўришимиз мумкин, яъни 2021 йилда 454 975 тани ташкил қилган бўлса, 2022 йил май ҳолатига 517,5 мингтани ташкил қилган.

Мамлакатимизда ишбилармонлик муҳитини янада яхшилаш, тадбиркорликка кенг имкониятлар яратиш борасида кўплаб ишлар амалга оширилмоқда. Юртимизда фаровонлик ва тараққиётга эришиш йўлида тадбиркорликни ривожлантириш, қўллаб-қувватлашга эътибор қаратилгани бежиз эмас. Зеро, фақат шу йўл

билан аҳоли фаровонлиги ошиб, иқтисодиёт янада ривожланади.

Юқоридаги гапларнинг исботи ўлароқ, Президентимиз раҳбарлигида жорий йил 22 август куни тадбиркорлар билан ўтказилган очиқ мулоқотни келтиришимиз мумкин. Давлат раҳбари унда соҳа вакиллари қўллаб-қувватлаш юзасидан 5 та йўналишда ташаббусларни билдириб ўтди. Шулардан бирини айтиб ўтадиган бўлсак, 2023 йил 1 январдан бошлаб кичикдан ўрта бизнесга ўтган корхоналар икки йил давомида фойда солиғининг фақат 50 фоизини тўлайди. Шунингдек, мулкни суғурта қилиш харажатларининг 50 фоизи давлат ҳисобидан қоплаб берилади. Бу эса ўз навбатида, тадбиркорликка янада кенг йўл очади ва уларнинг сони кун сайин ошиб боради.

**1-жадвал**

**Тадбиркорлик субъектлари сони йиллар кесимида**

Йиллар	Жами	фарқи-/+	фарқи/%
2018	250 503	20081	108,7
2019	314 489	63986	125,5
2020	376 982	62493	119,9
2021	454 975	77993	120,7
2022	517 500	62525	113,7

*Манба:* статистик маълумотлар асосида муаллиф томонидан ишлаб чиқилган.

Юқоридаги жадвал маълумотларидан кўришиб турибдики, тадбиркорлик субъектлари йил сайин ошиб борганлигини кўриш мумкин, яъни 2018 йилда тадбиркорлик субъектлари сони 250 503 тани ташкил қилган бўлса, 2019 йилда 314 489 тани ташкил қилиб, 63 986 тага ошганлигини кўришимиз мумкин. Қолган йиллар миқёсида ҳам, яъни 2020 йилда 376 982 та-

ни, 2021 йилда 454 975 тани, 2022 йилда эса 517 500 тани ташкил қилиб, тадбиркорлик субъектлари йилдан-йилга ошганлигини кўриш мумкин. Бу кўрсаткичларнинг йилдан-йилга ошиб борганлиги сабаби деб, мамлакатимизда тадбиркорликка қаратилаётган эътибор, яратилаётган имкониятларнинг юқори эканлигида деб айтсак, нотўғри бўлмайди деб ўйлаймиз.

Мустақиллик йилларида хусусий мулкдорларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари ҳимоясини, давлат, ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва назорат органлари билан ўзаро муносабатларда тадбиркорларнинг ҳуқуқлари устуворлигини, хусусан, тадбиркорлик субъектларининг фаолиятига асоссиз аралашувлардан ишончли ҳуқуқий кафолатларни таъминлаб берадиган мустақкам қонунчилик базаси яратилди.

Бугунги кунда юртимизда 525 мингдан ортиқ тадбиркорлик субъекти фаолият юритмоқда. Мамлакатимизда ялпи ички маҳсулотнинг 56 фоиздан ортиғи кичик ва хусусий бизнес субъектлари томонидан ишлаб чиқарилаётган бўлиб, улар республикамиз меҳнатга лаёқатли аҳолисининг 78 фоиздан ортиғини иш билан таъминламоқда.

2-жадвал

**Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг улуши**

Соҳа турлари	2019 й.	2020 й.	2021 й.
Саноат (млрд. сўм)	83344,2	103020,8	121719,2
Савдо (млрд. сўм)	138920,7	164106,1	204787,4
Экспорт (млн. АҚШ доллари)	4714,8	3100,9	3711,2
Импорт (млн. АҚШ доллари)	14972,2	10943,3	12389
Хизматлар (млрд. сўм)	103106,6	114052,7	144812,7

*Манба:* статистик маълумотлар асосида муаллиф томонидан ишлаб чиқилган.

Тадбиркорликни 2019-2021 йиллардаги тармоқлараро ривожланишидаги ўсиш суръатлари бирмунча кузатилади. Соҳалардаги фарқлар ишлаб чиқариш кучлари жойлашувида, уларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражасида сезиларли фарқларнинг мавжудлигида, шунингдек, уларга яратилаётган имкониятлар ва рағбатларнинг турличалигидир. Биз юқоридаги жадвалда экспорт улушининг камайганлигини кўришимиз мумкин. Шу боис тадбиркорлик субъектларини жадал ва барқарор ривожлантириш йўлидаги тўсиқ ва ғовларни бартараф этиш бўйича зарур чоралар кўриш лозим.

**Хулоса ва таклифлар.** Таъкидлаш лозимки, тадбиркорлик соҳаси фаолиятини кенгайтириш аҳоли турмуш даражасини оширишда муҳим роль ўйнайди. Тадбиркорликни ривожлантириш иқтисодий ўсишнинг ҳамда ўрта мулкдорлар синфини истиқболли ривожлантиришнинг муҳим омили сифатида нафақат жамиятнинг миллий ва маънавий салоҳиятини оширишга кўмаклашади, балки миллий бойликни кўпайтириш, иқтисодиётнинг жаҳон тизимида уйғунлашувини ҳамда ижтимоий-сиёсий барқарорликни таъминлайди. Ўзбекистонда тадбиркорлик ривожланиши учун етарли даражада қулай имкониятлар, шарт-шароитлар яратилган бўлса-да, лекин иқтисодиётда ҳали ҳам унинг улуши дунёнинг ривожланган мамлакатлари даражаси миқдоридан паст бўлиб, бу соҳада ечи-

мини кутаётган ташкилий, иқтисодий, ҳуқуқий ва ижтимоий муаммолар талайгина. Шунинг учун ҳар бир ҳудудни ривожлантириш асосида тадбиркорликни кенгайтиришга имкониятлар яратиш мақсадга мувофиқ. Бунинг учун эса тадбиркорлик фаолиятини кенг жалб қилишга қаратилган қонунлар, фармонлар, қарорлар ишлаб чиқилди. Тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлаш, барқарор ривожланишини таъминлаш, ишлаб чиқариш ва аҳоли бандлигини таъминлашдаги улушини ошириш, кредит ресурсларига бўлган эҳтиёжни қондириш каби йўналишларда тизимли чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Мамлакатимизда тадбиркорликни ривожлантириш учун қуйидаги тавсиялар ишлаб чиқилди:

- фаолиятини янги бошлаган тадбиркорларни даромад солиғидан озод қилиш ёки камайтириш;
- ҳудудлар жойлашувига қараб тадбиркорларга имкониятлар бериш;
- бўш турган бино ва ер участкаларини пасайтирилган нархларда тадбиркорларга бериш;
- маҳсулотларни экспорт қилишда тадбиркорларга давлат томонидан кўмак бериш;
- тадбиркорлик курсларини ташкил қилиш ва аҳолини жалб қилиш.

**Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:**

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "2022-2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида"ги 28.01.2022 йил ПФ-60-сонли фармони. //http://lex.uz
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Коронавирус пандемияси даврида аҳоли, иқтисодиёт тармоқлари ва тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги 3.04.2020 йил ПФ-5978-сонли фармони. //http://lex.uz

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Коронавирус пандемиясининг салбий таъсирини камаййтириш учун аҳоли, тадбиркорлик субъектлари, умумий овқатланиш, савдо ва хизматлар соҳасини қўллаб-қувватлашнинг қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида»ги 20.07.2020 йил ПФ-6029-сонли фармони. [//http://lex.uz](http://lex.uz)

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Аҳолини тадбиркорликка жалб қилиш тизимини такомиллаштириш ва тадбиркорликни ривожлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 13.10.2020 йил ПҚ-4862-сонли қарори. [//http://lex.uz](http://lex.uz)

5. Ричард Кантилон. Иқтисодий назария ҳақида эсдаликлар. 1755 й.

6. Сей Ж.Б. Сиёсий иқтисод рисоласи. 1803 й. – 387 б.

7. Смит А. Халқлар бойликларининг моҳияти ва сабабларини тадқиқ этиш. 1776 й.

8. Шумпетер Й. Иқтисодий ривожланиш назарияси. 1982 й.

9. Хизрич Р. Тадбиркорлик. 1991 й.

10. Ғуломов С.С. Тадбиркорлик ва кичик бизнес. – Т., 2000. – 71 б.

11. Ходиев Б.Ю., Қосимова М.С., Самадов А.Н. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик. Ўқув қўлланма. – Т.: ТДИУ, 2010. – 25 б.

12. Эшов М.П. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ривожланиши: омиллар, натижалар ва истиқболлар. Монография. – Т.: Маънавият, 2017. – 80 б.

13. Алимардонов И.М. Кичик бизнес субъектларини кредитлашнинг услубий ва амалий асосларини такомиллаштириш. Дис. ... и.ф.д. – Т., 2018.

14. Гафуров У.В. Кичик бизнесни давлат томонидан тартибга солишнинг иқтисодий механизмларини такомиллаштириш: иқт. фан. док. дисс. – Т., 2017. – 309 б.

15. Абдурахмонова Г.К. Кичик бизнесда аҳолини муносиб меҳнат тамойиллари асосида иш билан таъминлашни такомиллаштириш. Дис. ... и.ф.д. – Т., 2016.

16. Ўзбекистон ҳудудларининг йиллик статистик тўплами. – Т., 2021. – 290 б.

17. [www.stat.uz](http://www.stat.uz)

18. [www.gov.uz](http://www.gov.uz)

19. [www.lex.uz](http://www.lex.uz)

20. [www.norma.uz](http://www.norma.uz)

21. [www.minfin.uz](http://www.minfin.uz)

22. [www.xabardor.uz](http://www.xabardor.uz)